Nr. 17. Kraków, 25 Kwietnia 1902. Rok XIX.

TYGODNIK ROLNICZY

Organ c. k. Towarzystwa Rolniczego Krakowskiego

wychodzi co piątek.

Prenumerata wraz z przesyłką pocztową wynosi: w państwie austr. rocznie **12 Kor.**, półrocznie **6 Kor.**, dla członków Towarzystw rolniczych i uczniów zakładów naukowych rolniczych rocznie **8 Kor.**, w Królestwie Polskiem rocznie **5 rs.**, a państwie niemieckiem **8 marek**. Pojedynczy numer **24 halerze.**

Prenumeratę należy nadsyłać do Administracyi: **Kraków, ul. Basztowa l. 6.**

Rękopisy nie nadające się do druku zwraca się tylko na żądanie i na koszt autora. Listów nieopłaconych nie przyjmuje się.

Przedruk artykułów bez upoważnienia podpisanych autorów i podania źródła nie dozwolony.

Adres Redakcyi: **Kraków, ul. Basztowa l. 6.**

TREŚĆ:

Ze statystyki kainitu.

Z okazyi pogadanki, jaką miałem przeszłego miesiąca w Towarzystwie okręg. roln. krakowskiem, o potrzebie większego stosowania kainitu w gospodarstwach galicyjskich, przyszedłem w posiadanie pewnych statystycznych danych, z których niektórymi chciałbym się z czytelnikami podzielić. Przedtem jednak wspomnę choć paru słowami o historyi rozwoju zastosowania tego nawozu w naszych gospodarstwach.

Jeżeli produkcya kainitu kopalni w Kałuszu może być miarą jego rozpowszechnienia w naszych gospodarstwach rolnych, to do r. 1887 prawie kainitu w Galicyi nie używano. W tym bowiem roku, według zestawienia udzielonego mi przez krajowe Biuro Spedycyi soli i kainitu w Kałuszu, cała produkcya kainitu wynosiła zaledwie 500 q; w latach następnych, a mianowicie od r. 1890, widzimy pewien, choć nieznaczny, postęp, który dopiero od r. 1897 silniej się zaznacza. Na ten wzrost większego użycia nawożenia potasem wpłynęły przedewszystkiem dwa czynniki, a mianowicie rezultaty doświadczeń krajowej stacyi chem.-roln. w Dublanach, oraz przejście sprzedaży soli kałuskich z przedsiębiorstwa prywatnego w ręce Wydziału krajowego. W r. 1897 rozpoczął J. M. Pomorski szereg doświadczeń nad skutecznością kainitu pod rośliny zbożowe oraz na łąki i zaraz w pierwszych doświadczeniach otrzymał nader zachęcające wyniki. Przedewszystkiem łąki okazały się wielce wdzięcznymi za nawożenie potasem (przy równoczesnem zasileniu ich kwasem fosforowym) tak, że na 55 doświadczeń, przeprowadzonych w owym roku w rozmaitych miejscowościach Galicyi, zaledwo w dwóch otrzymano nieopłacające nakładu rezultaty. Zwyżki w plonach, jakie przy nawożeniu 1200 kg. kainitu i 600 kg. żużli Thomasa z ha otrzymywano, przedstawiają się, jak z poniższego zestawienia niektórych doświadczeń jest widocznem, bardzo ponętnie*).

Miejscowość	Powiat	Plon z 1 morga w ctn.	
		bez nawożenia	z nawożeniem
Grybów	Tarnobrzeg	14.8	30.1
Strzeliska	Bóbrka	15.6	31.8
Strzałki	„	30.5	43.7
Maryampol	Stanisławów	31.0	42.7
Sędziszów	Ropczyce	31.0	42.0
Dublany	Lwów	20.9	40.5

Przeprowadzając obrachunek opłacalności użycia sztucznych nawozów n. p. przy doświadczeniu wykonanem w Dublanach, otrzymamy, licząc ctn. siana po 3 kor. 60 h., wartość zwyżki plonu równą 70 kor. 60 h.; odejmując od tej sumy koszta nawozów w kwocie 38 kor., pozostanie się jeszcze 32 kor. 26 h. jako czysty zysk za racyonalne nawiezienie łąki kainitem i żużlami. Przypuściwszy jednak, że otrzymany w tym wypadku zysk jest wyjątkowo wysokim i że zredukujemy go przeciętnie na 10 kor., to jeszcze — jak słusznie podnosi Pomorski (l. c.) — przez odpowiedne nawożenie kainitem (5—8 q. na mórg) i żużlami (1—32 na mórg) samych już tylko łąk galicyjskich (878.408 ha) moglibyśmy zwiększyć ogólny dobrobyt krajowy o 16 milionów koron rocznie!

Podobnie pomyślne wyniki otrzymała Stacya dublańska przy przeprowadzeniu doświadczeń z kainitem pod zbożowe wprost lub w przedplon użyty na zielony nawóz, jakoteż również po zasileniu nim okopowych. Nie będę jednak na tem miejscu przytaczał całego szeregu liczb z dokonanych prób, lecz odsyłając ciekawych do Sprawozdań Stacyi dublańskiej z r. 1898—1900, podam jedynie jeszcze jedno bardzo typowe doświadczenie, przeprowadzone na lekkiej aluwialnej glebie pola doświadczalnego Studyum rolniczego w Krakowie przez E. Godlewskiego*) Odnośna ziemia posiada nader wielką potrzebę nawozową pod względem potasu, a wpływ nawożenia tym składnikiem pokarmowym wystąpił nadzwyczaj dobitnie w doświadczeniu dokonanem w r. 1898 ze ziemniakami.

Z poniższego zestawienia widzimy zatem przekonywująco, jakie straty ponieść możemy wstrzymując się z dodatkiem potasu tam, gdzie go w glebie brak. Choćbyśmy dodawali wszystkich składników pokarmowych a zaniechali dodatku potasu, którego ziemi nie starczy, to zwyżki plonu nie osiągniemy. Koszta poniesione na inne nawożenie w takim wypadku pójdą na marne. Doświadczenia wstępne, na małą

*) Wyciąg z IV Sprawozdania z działalności krajowej Stacyi chem.-rolniczej w Dublanach. J. M. Pomorski 1899.

*) E. Godlewski: „Über das Nährstoffbedürfniss einiger Culturpflanzen“. *Zeitschrift für das landw. Versuchswesen in Oesterreich.* 1901

Nawożenie	Plon w kgr.	
	kłębów	skrobii
Bez nawozn	87.3	14.81
Pełny nawóz	172.6	32.27
„ „ bez wapna	197.9	37.79
„ „ „ azotu	149.5	28.50
„ „ „ kwasu fosforowego	179.6	34.95
„ „ „ potasu	64.6	9.73

skalę przeprowadzone w każdej miejscowości z osobna, mogą nas jedynie pouczyć o racyonalności stosowania tego lub innego nawozu w naszem gospodarstwie. Co do potasu, to tak z dokonanych dotychczas badań, jakoteż i na podstawie samego charakteru chemicznego gleb galicyjskich, można przypuszczać, że większość pól naszych tego nawozu potrzebować będzie i że w pierwszej linii potrzeba ta ujawni się na ziemiach piaskowych i torfowych, które tylko w bardzo nieznacznych ilościach posiadają w swym składzie ten składnik. Dalej, potrzebować będą zwrotu tego składnika pokarmowego wszystkie te gleby, z których wyprowadzamy go w większych naraz ilościach wraz z plonami, jak n. p. przy uprawie łąk i okopowych*) (buraki, ziemniaki). W ostatnim zwłaszcza wypadku, gdy wraz z plonami sprzedawanymi poza obręb gospodarstwa, pozbywamy się także wraz z nimi i potasu, powrócenie do równowagi statycznej siły rodzajnej gleby będzie mogło mieć miejsce jedynie wtedy, gdy dostarczymy z zewnątrz tego składnika wyczerpanym ziemiom.

I wobec tych faktów dziwnem jest, że kraj nasz pomimo naturalnego ubóstwa całych obszarów swej gleby w związki potasowe — przedewszystkiem nad północną granicą rozłożonych piasków dyluwialnych i ubogich glinek w środkowej części kraju — że przy tak znacznej produkcyi ziemniaków dla przemysłu gorzelniczego, a wzrastającej z każdym rokiem uprawie buraka cukrowego, używa tak nieznacznych ilości nawozów potasowych. O tem niewielkiem rozpowszechnieniu soli potasowych w naszych gospodarstwach świadczą najlepiej poniższe cyfry produkcyi kainitu kałuskiego, podane w poszczególnych latach w cetn. metr.:

I tak w r. 1887 wydano z kopalni	500 q.
„ 1888 „ „	1000 „
„ 1889 „ „	1100 „
„ 1890 „ „	4020 „
„ 1891 „ „	5400 „
„ 1892 „ „	28773 „
„ 1893 „ „	24674 „
„ 1894 „ „	12105 „
„ 1895 „ „	15876 „
„ 1896 „ „	17171 „
„ 1897 „ „	31619 „
„ 1898 „ „	45553 „
„ 1899 „ „	52925 „
„ 1900 „ „	66850 „
„ 1901 „ „	72352 „

Dla porównania wielkości zastosowania soli potasowych dla celów rolniczych w innych krajach, podaję wytyczne ze statystyki niemieckiej**), które w cyfrach ogólnej konsumcyi przez całe Niemcy, przedstawiają się w następujący sposób:

w r. 1886	508.701 q.
„ 1890	1780.311 „
„ 1895	4369.225 „
„ 1900	7246.241 „

Daleko lepszy obraz dla porównania otrzymamy, obliczając tą konsumcyę soli potasowych w Niemczech i u nas w odniesieniu do przestrzeni zostających pod pługiem. Skoro u naszych zachodnich sąsiadów na 100 ha. przypadało w r. 1900 334 kg. K_2O, to u nas na tą samą przestrzeń, w tymże roku, niestety tylko 18 kg. K_2O. Szalona ta różnica nie wynika bynajmniej z rozmaitej potrzeby nawozowej poszczególnych gleb tych krajów, jeno przedewszystkiem z niedostatecznego zrozumienia przez naszych rolników opłacalności tego środka nawozowego.

W konsumcyi kainitu w Galicyi, część wschodnia kraju bierze względnie większy udział, aniżeli zachodnia, o czem na przykład przytoczone liczby z r. 1901 dla poszczególnych powiatów pouczają:

Powiaty Galicyi wschodniej		Powiaty Galicyi zachodniej	
Kraków	1600 q.	Lwów	1750 q.
Chrzanów	1150 „	Kamionka strum. .	4500 „
Tarnów	200 „	Brody	2350 „
Przeworsk . . .	2200 „	Sokal	1900 „
Wieliczka	2800 „	Stryj	3225 „
Rzeszów	1100 „	Tarnobrzeg . . .	2500 „
Kolbuszowa . . .	1500 „ itd.	Złoczów	4000 „ itd.

Przyczyna tego rozmaitego użycia kainitu w Galicyi leży między innemi, w zwiększonych kosztach nabycia tej soli w powiatach zachodnich, gdzie opłaty transportu, przy niskiej na ogół procentowości (10%) kainitu kałuskiego, cenę 1 kg. K_2O wielce podnoszą.

Gdy 1 kg. K_2O (bez opakowania) loco	Kałusz kosztuje	14.— h. to
„ „	„ Rzeszów „	20.70 „
„ „	„ Kraków „	22.90 „
„ „	„ Żywiec „	24.30 „
„ „	„ Zwardoń „	24.80 „

Ten moment w nabywaniu kainitu jest na tyle ważnym, że należałoby żądać w tym kierunku pewnych zmian, choćby na wzór Niemców, którzy przy zakupnie soli potasowych w Stassfurcie przy odległości dostawy przenoszącej 400 km. otrzymują za każde zwyżkowe 20 km. pewną bonifikacyę ($^1/_2$—1 feniga). Taki upust leżałby także i w interesie kopalni kałuskiej, gdyż już przy tej odległości jak Kraków, kainit z Kałusza nie wytrzymuje konkurencyi ze solami stassfurckiemi. Najlepiej to uwidoczniają liczby zestawione według cen obowiązujących w tym roku (1 kor. = 0,85 mk.) za 1 kg. K_2O.

W miejscowości	Kainit		20% sole		30% sole		40% sole	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Stassfurt . . .	13.71	16.11	15.50	18.24	15.66	18.42	16.00	18.82
Bogumin . . .	22.17	26.08	20.75	24.41	19.33	22.74	18.62	21.90
Mysłowice . .	22.25	26 17	20.80	24.47	19.37	22.78	18.65	21.94
Oświęcim . . .	22.41	26.36	20.90	24.58	19.43	22.86	18.70	22.00
Kraków		27 41		25.23		23.29		22.32

Nie uwzględniając zatem nawet premii przewozowej 1 kg. K_2O w solach skoncentrowanych (40%), wypada n. p. już w Krakowie taniej jak w kainicie kałuskim, który przecież pod wielu względami nie może rywalizować co do swej dobroci ze stężonymi solami stassfurckiemi. W pewnych warunkach byłoby nawet użycie wysoko procentowych soli stassfurckich wprost wskazanem, jak to wynika z ostatnich doświadczeń, wykonanych w Niemczech na zlecenie Tow. roln. niemieckiego*). I tak na ich podstawie nasamprzód w kwestyi zagadnienia, na jakie gleby która forma soli potasowej, kainit, czy 40% sole lepiej się nadają, dochodzi się do wniosku, że dla ziem cięższych odpowiedniejszymi są sole skoncentrowane, zaś dla lżejszych także i kainit. Ujemny wpływ bowiem kainitu na fizyczne własności gleb cięższych, spowodowany przez wyprowadzenie z nich znaczniejszych ilości wapna (1 q. kainitu jest przyczyną wypłókania 1 q. wapna z gleby) nie ujawnia się w tym stopniu w łatwo przepuszczalnych, a zazwyczaj ubogich w wapno glebach piaszczystych, na których nadto ten czynnik może być zrównoważonym przypuszczalnem dodatniem działaniem ubocznych soli (NaCl, $MgCl_2$), zawartych w kainicie. O ile zatem wyniki doświadczeń wazonowych

*) Podczas gdy średni plon pszenicy (30 q. ziarna a 45 q. słomy) lub jęczmienia (20 q. ziarna a 30 q. słomy) zabiera z ziemi tylko około 44 kg. K_2O z ha., to średni plon ziemniaków (200 q. kłębów a 40 q. badyli) wyciąga z takiejże przestrzeni pola około 133 kg. K_2O, średni plon buraków cukrowych (400 q. korzeni a 80 q. liści) 184 kg. K_2O, zaś przeciętny plon siana łąkowego (50 q.) 159 kg. K_2O.

**) „Die Kalisalze und ihre Verwendung in der Landwirtschaft“. Verkaufssyndikat der Kaliwerke Leopoldshall-Stassfurt. 1901.

*) „Untersuchungen über den Wert des neuen 40% Kalidüngersalzes gegenüber dem Kainit“. 1902. Maercker u. Schneidewind.

(konstatujące dodatni wpływ soli ubocznych na ziemiach piaszczystych) można przenosić do praktyki rolniczej, należałoby na ubogich lekkich glebach dawać pierwszeństwo kainitowi przed solami 40%, które natomiast na cięższych ziemiach powinny znaleść szersze zastosowanie. Większej natomiast wartości praktycznej są rezultaty doświadczeń polowych, z których wynika, że pod zbożowe lepiej się nadaje na wszelakich glebach kainit, podczas gdy pod ziemniaki i buraki sole 40%. Depresya skrobii, jaka ma miejsce przy nawożeniu ziemniaków kainitem nie występuje wcale albo w znacznie mniejszym stopniu przy użyciu wysoko procentowych soli potasowych, zaś niebezpieczeństwo popsucia mechanicznej struktury gleby, jakie zachodzi przy stosowaniu znaczniejszych zazwyczaj ilości kainitu (10 q. kainitu = 3 q. 40% soli) przy uprawie buraków cukrowych przemawia i w tym wypadku za użyciem soli skoncentrowanych.

To są czynniki, z którymi rolnik-praktyk liczyć się będzie i w wypadku wyboru między kainitem a solami 40% stassfurckiemi, przy równej a nawet nieco wyższej cenie tych ostatnich, w pewnych razach nie bez słuszności może dać pierwszeństwo solom skoncentrowanym, pozostawiając produkt krajowy na boku. W interesie zatem kopalni kałuskiej będzie tym ewentualnościom zapobiedz, a to przez wprowadzenie już to przy transportach na znaczniejsze odległości premii przewozowej, już to przez wpuszczenie w obieg soli skoncentrowanych, wyrabianych z kainitu na wzór stassfurcki. Przez fabrykacyę n. p. najłatwiej do otrzymania t. zw. siarczanu magnowo-potasowego (o zawartości około 50% K_2SO_4) mogłaby kopalnia potrzebom rolnictwa zadość uczynić, a sama zarazem zyskać przez to możliwość rozszerzenia zbytu i do innych krajów austryackich.

Te jednak stosunki handlowe nie powinny wstrzymywać rolników od przedsiębrania w swych gospodarstwach wstępnych doświadczeń z kainitem, który odpowiednio użyty (na łąkach w jesieni rozsiany zabronować, pod ziemniaki w przedplonie, pod zboża w między lub przedplonie albo wcześnie na wiosnę i t. p.), w naszych warunkach prawdopodobnie w większości wypadków nakład sowicie opłaci.

Dr. Ignacy Kosiński

Kraków 10 kwietnia 1902.

Kilka uwag o rachunkowości i biurze rachunkowem rolniczem.

(Dokończenie. — Por. Nr. 15).

Zadaniem biura rachunkowego rolniczego jest umożliwienie każdemu gospodarstwu posiadania dokładnej i racyonalnej rachunkowości, którąby dając z jednej strony jasny obraz majątku i wszystkich jego obrotów, z drugiej wykazując rzeczywiście osiągnięte rezultaty z gospodarstwa mogła się stać prawdziwą pomocą w gospodarowaniu, chroniąc rolnika od złudzeń i niespodzianek tak zawsze niebezpiecznych i dotkliwie odbijających się na gospodarstwie. Zadanie to spełnia biuro podejmując się za niewielką opłatą prowadzenia rachunków danego gospodarstwa. Staje się w ten sposób biuro rachunkowe dla średnich i drobnych gospodarstw tem czem jest. n. p. kancelarya główna dla wielkiego majątku.

Wiadomą jest rzeczą, że większe majątki posiadają po największej części (nie można jednak powiedzieć, że zawsze) uporządkowaną i ściśle prowadzoną rachunkowość, a to dlatego, że praca rachunkowa spoczywa tu w ręku osobnych, fachowych urzędników, którzy jedynie dla prowadzenia rachunkowości danego majątku są trzymani. Pojedyncze folwarki i gałęzie takiego majątku ograniczają swą pracę rachunkową do *minimum*, do prowadzenia najniezbędniejszych, podstawowych zapisków, które następnie w formie dziennych, czy tygodniowych raportów przesyłane zostają do kancelaryi rachunkowej, gdzie cała dalsza praca rozdzielania, zestawiania, wreszcie ostatecznego zamknięcia zostaje przeprowadzoną. W ten sposób każdy folwark, każda gałęź majątku ma ścisłą, dokładną i sumiennie prowadzoną rachunkowość, przy minimalnym nakładzie pracy i niewielkich kosztach, koszt bowiem utrzymania kancelaryi rachunkowej rozdziela się na wielu płacących (udział w kosztach administracyi jaki się zwykle każdej gałęzi majątku w odpowiednim stosunku na jej debet zapisuje). Podobny stosunek zachodzi między biurem rachunkowem, a rolnikami oddającymi temuż swe rachunki do prowadzenia. I tu przeważną część pracy rachunkowej wykonywa biuro przez swych fachowych w tym kierunku urzędników, a koszta utrzymania biura ponoszą w s z y s c y korzystający, płacąc pewną umówioną z góry należytość za prowadzenie rachunków. Rolnik zatem przystępując do biura rachunkowego p r z y j m u j e n i e j a k o u r z ę d n i k a r a c h u n k o w e g o d l a s w e g o g o s p o d a r s t w a z tą jedynie różnicą, że urzędnik ów nie będzie mieszkał w samym majątku.

Korzyść jaką może przynieść takie biuro dla rolników jest tu łatwo widoczna, po pierwsze bowiem uzyskuje rolnik pewność, że rachunki jego będą prowadzone fachowo i sumiennie, a następnie zmniejsza się do *minimum* praca rachunkowa w samem gospodarstwie.

Koszta jakie pociąga za sobą korzystanie z biura są stosunkowo bardzo nieznaczne i nie mogą one w żadnym razie obciążyć rolnika, jak to łatwo mogłoby mieć miejsce w razie przyjęcia np. osobnej siły pomocniczej dla prowadzenia rachunków.

Przechodząc do bliższych szczegółów tyczących się nowo założonego u nas biura rachunkowego dla rolników, przedstawimy najpierw dla łatwiejszego poglądu, projekt biura jaki został przez Krakowskie Tow. Rolnicze zatwierdzony i według którego dzisiaj biuro to jest prowadzone:

Projekt biura rachunkowego

założonego przy Komitecie c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie.

Biuro rachunkowe ma na celu ułatwić rolnikom zaprowadzenie u siebie racyonalnej i ścisłej rachunkowości.

Biuro prowadzić będzie ważniejsze książki rachunkowe, oraz z końcem roku uskuteczniać zamknięcia tychże.

Ponieważ rachunkowość zależnie od gospodarstwa i zadania jej postawionego może być różną, przeto biuro prowadzić będzie rachunkowość według następujących typów rachunkowości:

I. typ rachunkowości.

Zadanie postawione rachunkowości. Wykazanie czystego dochodu z gospodarstwa dla celów podatku osobisto-dochodowego.

Właściciel ma prowadzić:

1) Księgę kasową (przychody i rozchody gospodarstwa w gotówce).

2) Wykaz zaległości czynnych i biernych gospodarstwa (przychody i rozchody gospodarstwa na kredyt).

3) Wykaz produktów gospodarskich zużytych przez właściciela, jego rodzine i prywatną służbę.

Biuro rachunkowe prowadzi: Księgę inwentury, księgę amortyzacyi maszyn i budynków, zamknięcie ksiąg z końcem roku, obliczenie w myśl paragrafów podatku osobisto-dochodowego, czystego dochodu z gospodarstwa w razie potrzeby ułożenie na podstawie ksiąg (które służyć mają jako materyał dowodowy) fasyi oraz obliczenie tantiemy.

Stosunek biura rachunkowego do gospodarstwa. Urzędnik biura przyjeżdża z początkiem roku dla zdjęcia inwentury, toż samo w razie potrzeby z końcem roku dla zamknięcia. Zamknięcie książek może być także uskutecznione w samym majątku, jak również w razie potrzeby przyjeżdżać będzie urzędnik biura w ciągu roku dla regulowania książek.

Koszta.

Do 300 m.	35 złr.	
» 400 »	40 »	
» 500 »	45 »	
» 600 »	48 »	
» 700 »	51 »	
» 800 »	54 »	
» 900 »	57 »	
» 1000 »	60 »	

Przy majątku lasowym za las oblicza się 1 złr. od 100 m.

Za każdy przyjazd urzędnika do majątku (wyjąwszy pierwszy raz) wynosi należność 5 złr.

II. typ rachunkowości.

Zadanie postawione rachunkowości. Wykazanie czystego dochodu z gospodarstwa. Rozdzielenie przychodów i rozchodów w gotówce na poszczególne gałęzie gospodarstwa.

Właściciel ma prowadzić: Książki rachunkowe, które dla osiągnięcia tego celu ma właściciel prowadzić w majątku, są te same, co w typie I, a więc księga kasowa, wykaz zaległości czynnych i biernych gospodarstwa oraz wykaz produktów gosp. zużytych przez właściciela, jego rodzinę i prywatną służbę.

Biuro rachunkowe prowadzi: Prócz wymienionych w typie I książek i prac, prowadzi biuro rachunkowe księgę główną, t. j. książkę kontową (lub kategornik); zestawia miesięczny raport, wykazujący obrót gotówki

w poszczególnych gałęziach gospodarskich. Co do fasyi i tantiemy jak w typie I.

Stosunek biura rachunkowego do gospodarstwa. Sporządzenie inwentury jak w typie I. Właściciel przysyła co miesiąc dokładny odpis księgi kasowej, na mocy którego rozdziela biuro poszczególne pozycye na odnośne działy gospodarstwa (konta), albo urzędnik przyjeżdża raz na trzy miesiące (w większych majątkach co dwa miesiące) w takim razie odpada potrzeba przysyłania raportów i księgę główną prowadzi się w majątku. Zestawienie i zamkniecie ksiąg z końcem roku odbywa się w biurze.

Koszta.

	zlr.	ct.
Do 300 m.	40	—
Ponad 300—500 1 m.	—	4
t. j. 400 m.	44	—
500 »	48	—
Ponad 500 » 1 m.		3
t. j. 600 »	51	—
700 »	54	—
800 »	57	—
900 »	60	—
1000 »	63	—

W majątku lasowym za 100 m. 1 zlr. Za każdy przyjazd urzędnika do majątku 5 zlr. (wyjąwszy pierwszy raz).

III. typ rachunkowości.

Zadanie postawione rachunkowości. Wykazanie czystego dochodu z gospodarstwa, wykazanie jaka część z przychodów i rozchodów w gotówce przypada na poszczególne gałęzie gospodarstwa; ogólną kontrolę czynności gospodarskich przez przeprowadzenie rejestrów t. j. rachunku naturaliów, inwentarzy, ewentualnie rachunku sił roboczych, zapomocą miesięcznych zestawień, które uwidoczniają pieniężny i produktowy obrót tak całości jak i pojedynczej gałęzi gosp.

Właściciel ma prowadzić: Prócz wymienionych w I typie książek:
Rejestr zapasów.
Rejestr inwentarzy.
(Dziennik robocizny ręcznej i pociągowej)

Uwaga. Produkta zostają bez wyceniania, o ile nie mają stałej ceny targowej, lub o ile przez sprzedaż lub kupno nie staje się to koniecznem.

Biuro rachunkowe prowadzi: Książkę inwentury i amortyzacyi, książkę główną t. j. kontową (lub kategornik), książkę główną obrotu zapasów i inwentarza żywego. Zestawia miesięczne raporta obrotu kasowego i inwentarza żywego, z końcem roku dokonywa zamknięcia ksiąg, z uwzględnieniem fasyi i ewentualnie tantiemy.

Stosunek biura rachunkowego do gospodarstwa. Sporządzenie inwentury jak w typie I. Właściciel nadsyła co miesiąc do biura odpis księgi kasowej i rejestrów gosp., otrzymując po wciągnięciu tegoż do ksiąg głównych ze strony biura, szczegółowe miesięczne zestawienia, albo: urzędnik biura przyjeżdża raz na miesiąc (lub kwartał), w takim razie odpada przesyłanie raportów, księgi główne prowadzą się w samym majątku, z końcem roku dopiero odsyła się je do biura, gdzie uskutecznia się zamknięcia.

Koszta.

	zlr.	ct.
Do 300 m.	50	—
ponad 300 » 1 m.	—	5
t. j. 400 »	55	—
500 »	60	—
600 »	65	—
700 »	70	—
800 »	75	—
900 »	80	—
1000 »	85	—

W majątku lasowym za 100 m. lasu 1 zlr. Za każdy przyjazd urzędnika do majątku 5 zlr. (wyjąwszy pierwszy raz).

IV. typ rachunkowości.

Zadanie postawione rachunkowości. Rolnik żąda od rachunkowości podania także podstawy do dalej idących kalkulacyj i obliczań. Ma więc dać rachunkowość dostateczny materyał do obliczań rentowności poszczególnych produktów, kosztów dnia roboczego etc.

Właściciel ma prowadzić. Jakie książki ma właściciel prowadzić, prócz wymienionych pod I, II, III, zależeć to będzie od tego, jak daleko idące pytania postawione będą. Potrzebnem n. p. okazać się może dokładne prowadzenie rejestru wywiezionego i wysianego nawozu, obrotu słomy, paszy, etc.

Biuro rachunkowe prowadzi. Biuro rachunkowe, prócz wymienionych wyżej prac, w części dalej idących obrachunków gospodarskich, pomaga rolnikowi przez zestawienie i uporządkowanie materyałów.

Stosunek biura rachunkowego do gospodarstwa. Stosunek gospodarstwa do biura ten sam jak pod III.

Koszta. Nadwyżka kosztów ponad w III typie wymienionych, zależy od większej lub mniejszej intenzywności gosp., oraz od żądań stawianych biuru rachunkowemu.

Projekt biura rachunkowego obejmuje zatem jak widzimy 4 typy rachunkowości ułożone według zadań jej postawionych. Przewodnią myślą tego podziału było umożliwienie korzystania z biura rachunkowego każdemu rolnikowi, tak temu, który najdalej idące obrachunki chciałby w swem gospodarstwie prowadzić, jak i temu, który (mniejsza dla jakich przyczyn) żąda od rachunkowości jedynie wykazania mu ogólnego czystego dochodu, a tem samem możności umotywowania podanej przy przedłożeniu fasyi, cyfry.

Od czasu wprowadzenia u nas ustawy o podatku osobisto-dochodowym obowiązany jest każdy rolnik podać corocznie w fasyi sumę dochodu, jaki osiągnął ze swego gospodarstwa. Aby módz obliczyć ten dochód koniecznem jest nietylko sumienne i regularne prowadzenie rachunków, ale i dokładna znajomość głównych zasad książkowości, umiejętność zestawienia i opracowania zebranego w ciągu roku materyału obok obeznania się szczegółowego z dotyczącą ustawą podatkową. Łatwo więc zrozumieć, że praca taka nastręcza dla całego szeregu majątków wiele trudności. Usunąć te trudności, umożliwić każdemu bez wyjątku rolnikowi dokładną odpowiedź na pytanie jaki dochód mu jego gospodarstwo przyniosło, jest jednym z najgłówniejszych zadań biura rachunkowego.

Stosunki obecnie panujące między rolnikami a władzami podatkowemi wymagają stanowczej poprawy. Znanym jest powszechnie olbrzymi apetyt tych ostatnich i śmiało można powiedzieć, że ze świecą szukaćby trzeba takiego rolnika, któryby nie miał powodu skarżyć się na podwyższenie podanego przez niego dochodu, kreślenie fasyi, etc. etc. Trudno się rzeczywiście nieraz dziwić temu lub owemu rolnikowi, który z najgłębszem przekonaniem zapytuje po co właściwie każą mu przedkładać fasyę, jeżeli nie ma być ona uwzględnioną, jeżeli się jej z góry, prawie że z zasady, nie daje wiary. Przeciw takiemu „śrubowaniu“, przeciw zbytniemu apetytowi naszych inspektorów, bronić się powinien rolnik całą siłą, położenie jego bowiem zbyt jest dziś ciężkie, ciężary i obowiązki zbyt wielkie, by mógł płacić więcej nad to, co płacić powinien. Obrona jest jednak tylko wtedy możliwa jeżeli się ma pewność, że to cośmy w fasyi podali jest prawdziwem, jeżeli się jest w stanie udowodnić w razie potrzeby nasze twierdzenie. Taką pewność i taki dowód dostarczyć może jedynie rachunkowość.

Kto nie jest w możności podanej przez siebie cyfry udowodnić, ten zrzeka się tem samem wszelkiej akcyi w razie podwyższenia mu dochodu przez komisyę. Wystąpić należy przeciw zdaniu niektórych, którzy sądzą, że ponieważ komisya podatkowa w każdym razie podwyższy podany przez opodatkowanego dochód, to dla wyrównania najlepiej byłoby z góry dochód ten zmniejszony podać. Takie postępowanie nie doprowadzi do naprawy stosunków, zwiększy tylko obopólnie niewiarę i z pewnością jeżeli nie odrazu, to w każdym razie z czasem odbije się to na kieszeni, łatwo zrozumieć, że nie kasy podatkowej. Niech rolnik raczej poda sumiennie cyfrę dochodu jaki osiągnął, ale niech nie zapomina ani na chwilę, że ustawa dopuszcza dostarczenie dowodu, że wyrok inspektora podatkowego nie jest ostatnim, że jest II i III instancya dla strzeżenia ścisłego wykonywania ustawy.

Kto swego jest pewnym i komu niesprawiedliwość została wyrządzoną ten powinien do ostatka bronić praw swoich i dla ogólnego dobra nie wolno mu machnąć ręką i żałować trudu „pisaniny dla tych paru koron“. Odnośne czynniki powinny się przekonać i wiedzieć, że każdy z pokrzywdzonych będzie praw swoich dochodził do ostatka, a z pewnością, że wpłynie to choćby w części ostudzająco na obecny zapał „śrubowania“, podsycany często biernością wielu opodatkowanych*). Nie łudzimy się zupełnie, by skrupulatne podanie osiągniętego dochodu i apelacya do wyższych instancyi doprowadziły do idealnych stosunków między oboma stronami, zawsze bowiem występować będzie w X punktach sprzeczność interesów ściągających podatki i płacących takowe, jesteśmy jednak zdania, że jestto może jedyna droga, na której można coś zrobić w kierunku naprawy obecnych stosunków. Biuro rachunkowe podejmując się za nader skromną opłatą zestawienia rolnikowi jego dochodu, obliczenia tegoż z uwzględnieniem paragrafów ustawy, ściśle określającej istotę dochodu, chce w ten sposób ułatwić, otwarcie powiedzmy, walkę rolnika z władzami podatkowemi, które często niestety korzystając z niemożności udowodnienia podanego w fa-

*) W niejednym wypadku zdałoby się naszym komisyom przypomnienie, że miarą dochodu opodatkowanego nie jest w żadnym razie stopa, na której żyje, że może to być najzupełniej sluszne i usprawiedliwione jeżeli ktoś pomimo wydawania 12.000 rocznie fasyonuje się z 1000 dochodu. Ustawa podatku osobisto-dochodowego dotyczy bowiem dochodu a nie wydatków.

syi dochodu, podwyższają go dowolnie, wiedzą bowiem dobrze,
że apelcayi nie będzie.

Zatrzymaliśmy się nieco dłużej nad kwestyą składania
fasyi podatku osobisto-dochodowego, jest to bowiem sprawa
ważna i interesująca każdego rolnika. Obowiązek zeznawania
osiągniętego dochodu był jedną z główniejszych przyczyn, która
spowodowała krakowskie Towarzystwo rolnicze do założeńia
u nas biura rachunkowego dla rolników.

Na pytanie, jedno z pierwszych, jakie zwykle zadają in-
formujący się o biurze rolnicy, a mianowicie jaki system czy
metodę rachunkowości przyjęło biuro rachunkowe odpowiemy
krótko. Rachunkowość biura rachunkowego wyklucza stanowczo
operowanie fingowanemi cyframi, opierając się jedynie na war-
tościach ścisłych i pewnych. Rachunki prowadzone są przewa-
żnie metodą pojedynczą rachunkowości, biuro rachunkowe nie
zrzeka się jednak metody podwójnej, którą stosuje tam gdzie za-
chodzi tego konieczna potrzeba, a więc przy niektórych zamknię-
ciach, obliczeniach obrotów poszczególnych gałęzi gospodar-
stwa, i t. d.

Na ułożenie książek rachunkowych jakie się prowadzi
w majątku nie kładzie biuro żadnego nacisku i o ile ten lub
ów szemat okazał się w danem gospodarstwie dogodny, pozo-
stawia go biuro rachunkowe bez zmiany, wymagając jedynie,
by prowadzone zapiski zawierały dostateczny materyał do osią-
gnięcia zadania, jakie postawione zostało rachunkowości. Nato-
miast co się tyczy książek głównych (a więc prowadzonych
w samem biurze) to te ułożone zostały przez biuro rachun-
kowe i obowiązują każdego zgłaszającego się rolnika. Książkami
temi są: księga inwentury, kontowa (kasy), rejestr główny.

Wspomnieliśmy wyżej, że biuro rachunkowe przy pro-
wadzeniu rachunków danego majątku wyklucza operowanie
fingowanemi cyframi. Nie należy jednak przez to rozumieć ja-
koby stało biuro na stanowisku przeciwnem szerszym kalku-
lacyom i obliczeniom, które w niejednym razie przynieść mogą
wiele pożytku rolnikowi, oznacza to jedynie, że biuro rachun-
kowe nie dopuszcza podobnych kalkulacyi do rachunko-
wości, uznaje za błędne mieszanie w niej cyfr realnych i ści-
słych z wartościami wynikłemi z mniej lub więcej dowolnego
szacowania, a zatem z cyframi prawie zawsze wątpliwemi. In-
ne jest bowiem zadanie rachunkowości, a inne kalkulacyi.

Już samo stworzenie czwartego typu rachunkowości,
(jak to w projekcie biura rachunkowego widać), świadczy naj-
wyraźniej, że biuro rachunkowe zachęcić chce rolników do
kalkulacyi rachunkowych w gospodarstwie i gotowe jest udzielić
rolnikowi pomocy w tej pracy. Ponieważ jednak wyniki takich
obliczeń rzadko kiedy są absolutnie pewne i niezbite, a zależą
głównie od metody przyjętej, trafności szacowania, spostrzeżeń
i t. d., przeto biuro rachunkowe nie chcąc przyjmować odpo-
wiedzialności za rezultaty podobnych obliczań, podejmować ich
się będzie tylko w razie wyraźnej wskazówki gospodarza co
do sposobu przeprowadzenia, ograniczając się jedynie w tych
razach na zebraniu i zestawieniu potrzebnych materyałów i te-
chnicznem wykonaniu pracy. Zamknięte książki rachunkowe
dadzą rolnikowi materyał do dalszych kalkulacyi, które może
przeprowadzać zależnie od swego zapatrywania i zdolności roz-
maicie; jakiegoś z góry określonego sposobu postępowania,
formuł, reguł etc. nie można tu oznaczać, szablonowość bowiem
doprowadzićby mogła w tym wypadku do najfałszywszych re-
zultatów.

Zakres działania biura rachunkowego da się streścić w na-
stępujących punktach:

a) prowadzenie bieżącej rachunkowości gospodarstwa, zamknięcie ksiąg z końcem roku i zestawienie wyników. W razie zażądania ze strony rolnika ułożenie następne fasyi, obliczenie tantiemy, ewentualnie inne zestawienia rachunkowe;

b) uskutecznienie zamknięcia rocznego ksiąg rachunkowych, nie prowadzonych i kontrolowanych w ciągu roku przez biuro rachunkowe;

c) rewizya i kontrola przysłanych z majątków już zamkniętych ksiąg rachunkowych;

d) sporządzenie inwentury, oraz kontrola prowadzenia rachunków danego majątku;

e) udzielanie rad i wskazówek w kwestyach rachunkowości gosp. czy to na drodze ustnej w biurze czy przez przyjazd urzędnika biura do majątku, i wogóle służenia pomocą rolnikowi we wszystkich sprawach tyczących się rachunkowości rolniczej.

Rachunkowość bieżącą gospodarstwa prowadzi biuro rach. na podstawie przysyłanych z majątku co pewien czas (tydzień, miesiąc) raportów. Raporta te powinny zawierać chronologiczne wyszczególnienie wszystkich przychodów i rozchodów gospodarstwa tak kasowych jak rzeczowych. Odpowiednie zestawienie tych przychodów i rozchodów, a więc prowadzenie książek głównych (kontowych) kasy i produktów, obliczenie ostatecznych rezultatów gospodarstwa, będzie zadaniem biura. W tych samych odstępach czasu w jakich przysyłać będzie rolnik raporta, otrzymywać będzie ze strony biura po wciągnięciu przez nie raportów do odpowiednich ksiąg, każdorazowo zestawiony bilans, w którym uwidocznione będzie ile każda gałęź gospodarstwa tak w danym okresie czasu (miesiącu, tygodniu) jak za cały czas od początku roku aż do daty ostatniego raportu przyniosła w gotówce dochodu lub ile na nią wydano, jaki był obrót w inwentarzu żywym i produktach i jakie remanenta w danym dniu się znajdują.

Każdy więc taki raport biura rachunkowego przedstawiać będzie prowizoryczne zamknięcie rachunków wykazując nietylko obrót danego miesiąca lub kwartału, dla którego jest sporządzony, ale i przegląd obrotu gospodarstwa za cały czas ubiegły od początku roku. Sporządzony co pewien czas podobny bilans stanowi doskonałą kontrolę rachunkową, umożliwiającą łatwe wyszukanie błędu o ile się tenże zakradnie, pozwoli również właścicielowi bez każdorazowego wglądania w poszczególne księgi mieć ciągle w cyfrach stan gospodarstwa przed oczyma.

Na następnej stronie podajemy dwa wzory takich raportów (kasowy i produktowy) jakie przesyła biuro rachunkowe rolnikowi.

Na podstawie książek głównych, które prowadzone są jak wspomnieliśmy w biurze, oraz inwentury otwarcia i zamknięcia, przeprowadza biuro zamknięcie roczne rachunków i zestawia wyniki. Po ukończeniu pracy odsyłane zostają te książki do właściciela. Inwenturę sporządza biuro przez swego urzędnika, który przyjeżdża w tym celu z początkiem i końcem roku do danego majątku.

Przekroczyłoby to ramy niniejszego artykułu, gdybyśmy chcieli omawiać w szczegółach prace biura rachunkowego. Powyżej podaliśmy w ogólnych zarysach zakres czynności jakich podejmuje się biuro rachunkowe, co do bliższych szczegółów i informacyi, odsyłamy rolnika do tegoż biura, które najchętniej udziela wszystkich wyjaśnień tak na drodze ustnej jak listownej. (Adres: biuro rachunkowe przy Tow. rolniczem Kraków, Basztowa 6).

Biuro rachunkowe założone zostało dla członków krakowskiego Tow. rolniczego. Ze względu na konieczność pomnażania sił biurowych w razie liczniejszego przystępywania rolników do biura, przyjmowane są zgłoszenia, chcących korzystać z tegoż, tylko do 31 maja każdego roku. Późniejsze zgłoszenia uwzględnione być mogą jedynie o tyle o ile personal biurowy podołać mógłby zwiększonej nadprogramowo pracy.

Z końcem czerwca zawiadamia biuro dotyczących rolników o terminie przyjazdu urzędnika biura do majątku w celu sporządzania inwentury. Wszelkie bliższe szczegóły tak co do prowadzenia rachunków w danym majątku jak i sposobu przesyłania raportów i t. d., omawiane zostają na miejscu, przyczem staraniem biura jest przez stosowanie się do miejscowych warunków ułatwić tę pracę rolnikowi oraz uwzględniać o ile możności życzenia przez niego stawiane.

Kończąc na tem nasze uwagi, zwrócimy się jeszcze paroma słowami do tych, którzy twierdzą, że biura rachunkowe nie wiele mają u nas szans rozwoju wobec tego, że sprawa ta nie jest jeszcze w obecnych warunkach dla naszych rolników aktualną. „Inna jest rzecz w wysoko pod względem rolnictwa stojących Niemczech, a inna u nas“ powiadają ci pesymiści. Dalecy jesteśmy od tego, by przeceniać znaczenie biur rachunkowych i spodziewać się od razu mocniejszego ich rozwoju, sądzimy jednak, że zarzut nieaktualności tych biur dla nas, jest najzupełniej niesłuszny.

Majątek 9.

I. Zestawienie obrotu kasowego.

	Rachunek	Przychód w miesiącu styczniu 1902 Koron	hal.	Rozchód w miesiącu styczniu 1902 Koron	hal.	Przychód od początku roku aż dotychczas Koron	hal.	Rozchód od początku roku aż dotychczas Koron	hal.
	Rachunek kasy	13771	42	13199	64	38669	88	38098	10
	Stan kasy z dniem 1/1 1902. . . .	**94**	**74**	–	—	1/7 01 **167**	**45**	—	—
1	Poddzierżawy	138	—	—	—	3017	—	–	—
2	Ziemiopłody	8608	32	1087	32	18785	48	2042	96
3	Krowiarnia	2215	36	702	36	11512	86	3928	44
4	Robocizna	—	—	278	84	—	—	6056	27
5	Czeladź	—	—	152	74	–	–	2265	23
6	Administracya	—	—	104	56	—	—	1562	50
7	Nawozy sztuczne	—	—	196	51	—	–	1561	97
8	Reperacya budynków	—	—	848	64	—	—	1287	08
9	Asekuracya	—	—	200	44	—	—	770	44
10	Inwentarz martwy	—	—	368	—	—	—	1318	08
11	Konie	—	—	181	—	800	60	3440	21
12	Opał i światło	—	—	69	60	—	—	965	36
13	Ogólne	100	—	9	82	206	40	148	76
14	Podatki	—	—	639	81	—	—	2563	93
15	Ciężary	—	—	—	—	—	—	376	87
16	Prywatne	2615	—	8360	—	4180	09	9810	—
		13771	42	13199	64	38669	88	38098	10
	Stan kasy z dniem 1/2 1902 . . .	—	—	**571**	**78**	—	—	**571**	**78**

II. Zestawienie obrotu produktów.

Majątek 9. Miesiąc Styczeń 1902.

	Pszenica w tym miesiącu			Pszenica od początku roku do dzisiaj			Żyto w tym miesiącu			Żyto od początku roku do dzisiaj			Jęczmień w tym miesiącu			Jęczmień od początku roku do dzisiaj			Owies etc. w tym miesiącu			Owies etc. od początku roku do dzisiaj		
	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.	kóp	ctn.	klg.
Przychód		1/2	02		1/7	01		1/1	02		1/7	01		1/7	02		1/7	10		1/1	02		1/7	01
Pozostało		**2**	**12**		**138**	**16**		**1**	**95**		**58**	**65**		**196**	**08**		**47**	**94**		**147**	**32**			**71**
Zwieziono z pola																								
Omłócono		221	85		343	75		105	15		308	17		27	50		313	61		59	40		385	02
Z przykupna					10	85					7	20											1	50
Z folwarku					15	45					2	75					43	80					10	—
. . . .																								
Ogółem przychodu		223	97		508	21		107	10		376	77		223	58		405	35		206	72		397	23
Rozchód																								
Sprzedano do					179	50					143	40											11	00
Wydano na ordynarye					39	46					52	82					62	76					3	78
Wydano na obroki dla koni roboczych																							147	72
» » « » « cugowych																							21	34
» » » » bydła . . .																							4	54
» » » » trzody . . .																								
» » » » drobiu . . .						18						54												
» » » «																								
Wysiano					49	55					30	80												
Na utrzymanie dworu		1	00		8	16			50		4	76					1	00						
» kuchnię czeladnią mąka i kasza .		1	10		8	29		5	50		40	00		2			15	26						
» śrutowanie																								
Omłócono																								
Darowizna					1	20					1	25					3	37						
Na ospę											2	10								1	57		3	70
Gorzelnia														20	50		121	88						
. . . .																								
Ogółem rozchodu		2	10		286	34		6	—		275	67		22	50		204	27		1	57		192	08
Pozostaje z dniem 1/2 1902		**221**	**87**		**221**	**87**		**101**	**10**		**101**	**10**		**201**	**08**		**201**	**08**		**205**	**15**		**205**	**15**

Jeżeli bowiem faktem jest, że biura takie mogą i przynoszą pożytek rolnikom i że pożytek ich jest tem większy, im większa zachodzi potrzeba ułatwienia gospodarzom pracy rachunkowej, to wobec z jednej strony znanego braku rachunkowości w naszych gospodarstwach, z drugiej uczuwania coraz większego potrzeby jej, choćby tylko ze względu na podatek osobisto-dochodowy, założenie podobnego biura u nas jest najzupełniej słuszne i odpowiadające potrzebie. Naturalnie, że wielu rolników początkowo spoglądać będzie nieufnie na nowo założoną instytucyę i nie odrazu zdecyduje się oddać jej swoje rachunki do prowadzenia — to jednak nie może być w żadnym razie argumentem przeciw biuru rachunkowemu, i gdybyśmy zawsze chcieli się liczyć z podobnymi objawami nieufności do wszelkich nowych rzeczy, to ani jedna np. z tych tak licznych maszyn rolniczych, zadziwiających dziś praktycznością i oddających takie usługi, nie byłaby weszła w użycie. Wogóle o postępie na każdem polu nie mogłoby być mowy. Towarzystwo rolnicze krakowskie, zakładając biuro rachunkowe, nie łudziło się zupełnie, że przystąpi do niego zaraz z początku znaczna ilość rolników, podjęło się zaś tej akcyi tylko dla tego, by tym, którzy uznają potrzebę rachunkowości w swem gospodarstwie i którzy radziby zwrócić się do niej, ułatwić postęp w tym kierunku. O aktualności biura rachunkowego świadczy najlepiej pierwszy rok jego istnienia — już w tym czasie prowadziło biuro rachunki ośmiu majątków. Obecne dalsze zgłoszenia rolników na rok przyszły, częste zwracanie się o informacye i wskazówki, powinny utwierdzić inicyatorów założenia tego biura w zaufaniu do jego przyszłości, a dla niewierzących niech będą dowodem, że biuro rachunkowe nie jest „muzyką przyszłości".

Karol Turski.

SPRAWY BIEŻĄCE.

Trzcina oczeretowa. Ktoby miał do zbycia większą ilość trzciny oczeretowej zechce zgłosić się do biura Komitetu krakowskiego Towarzystwa rolniczego (Kraków, Basztowa 6).

Walne Zgromadzenie Towarzystwa rolniczego okręgowego w Tarnowie odbędzie się 2-go maja b. r. Na porządku dziennym między innemi ważna sprawa organizacyi rolniczej wystawy okręgowej, która ma się odbyć w Tarnowie 2-go lipca b. r. łącznie z rządowem premiowaniem koni (stosownie do petycyi Komitetu) oraz z dorocznem walnem zgromadzeniem Towarzystwa Kółek rolniczych. Komitet krak. Tow. roln. delegował p. Adama Jordana i ze względu na przygotowania do wystawy obu inspektorów hodowli.

Wystawa i konkurs maszyn rolniczych w Przeworsku. Dnia 30-go kwietnia b. r. odbędzie się w Przeworsku na polu, które Dyrekcya Ordynacyi przeworskiej oddała do dyspozycyi, wystawa i konkurs maszyn i narzędzi, służących do wiosennej uprawy roli, jak pługów jedno- i wieloskibowych, bron, radeł, spulchniaczy, siewników rzędowych i do sztucznych nawozów i t. p. Wystawa urządzona jest staraniem jarosławskiego Towarzystwa gospodarskiego, a zajmuje się nią Komitet pod przewodnictwem hr. Jana Mycielskiego. — Do konkursu zgłosiło się przeszło 20 fabryk krajowych i zagranicznych; zjazd ziemian bardzo licznie się zapowiada.

Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego delegował na tę wystawę pp. St. Konopkę i prof. Sikorskiego.

C. k. Stacya rolniczo-bakteryologiczna i ochrony nasion we Wiedniu ogłasza co następuje:

Założona w roku 1902 przez Ministerstwo rolnictwa we Wiedniu c. k. Stacya rolniczo-bakteryologiczna i ochrony nasion, ma za zadanie bezpłatne udzielanie wyjaśnień rolnikom, ogrodnikom i t. d. w sprawie szkodników i chorób roślinnych, jakoteż podawanie środków zaradczych do ich wytępienia.

Dla uniknięcia niepotrzebnego pisania uprasza się interesantów o wyraźne i zrozumiałe stawianie pytań jakoteż obszerne wyjaśnienia co do wystąpienia szkodników wraz z spostrzeżeniami tyczącemi się rozszerzenia się tychże.

Materyał nadesłany do zbadania (owady, rośliny) nie powinien być w zbyt małej ilości przysyłany, a specyalnie co do szkodników zwierzęcych należy zawsze o ile to tylko możebnem załączyć większą ilość uszkodzonych przez te szkodniki roślin.

Przesyłając rośliny najlepiej ułożyć je w wilgotnym mchu, owady natomiast należy przesyłać w pudełkach kartonowych opatrzonych małymi otworkami. O ile brak jest pewności co do sposobu opakowania, najlepiej się zrobi zwracając się z zapytaniem wprost do Stacyi.

Imię i nazwisko wraz z miejscem zamieszkania (ostatnia poczta) powinny być wyraźnie napisane. Na odpowiedź dołączyć należy markę 10 halerzową.

Adres jest następujący: K. k. Pflanzenschutz-Station in Wien II, Trunnerstrasse 1.

Belgijskie ministerstwo rolnictwa rozpisało niedawno konkurs z nagrodą 10.000 franków na wynalezienie najlepszego środka przeciw zarazie pyskowej i racicowej u bydła. Komisya wyznaczona dla oceny nadesłanych prac uwzględniać będzie tylko środki skuteczne i łatwe w zastosowaniu.

ROZMAITOŚCI.

Zabezpieczenie od rdzy. Wszelkiego rodzaju przedmioty żelazne jakoteż i części żelazne wielu najrozmaitszych przyrządów, zabezpiecza się od rdzy w sposób następujący: bierze się pół funta słoniny i kawałek zwyczajnej żywicy wielkości kurzego jaja, poczem ciągle mieszając topi się na ogniu dopóki mieszanina nie stanie się jednolitą. Masą tą przy pomocy wełnianego płatka smaruje się powierzchnie metalowe. Żywica chroni w tym razie od wpływu kwasów, a tłuszczowa powłoka nie dopuszcza powietrza i wilgoci.

Dobrą i trwałą powłoką, w zastosowaniu do większych machin i narzędzi rolniczych, jest także mieszanina przygotowana z rozpuszczenia w zamkniętem naczyniu asfaltu w benzynie lub w terpentynie. Można też rozpuszczać w tym celu asfalt i w nafcie, chociaż rozpuszczanie się postępuje powolniej i dłuższego wymaga czasu.

Przeciw wszom u bydła. We wszystkich prawie oborach, a osobliwie tam gdzie wobec niedostatecznej czystości znajdują się wilgotne i zaduszne stanowiska, owady te niemiłosiernie dokuczać zwykły bydłu, a szczególniej jałownikowi, który prędko w takim stanie mizernieje, chudnie i róść przestaje. Wczesne zaradzanie temu jest też konieczne i na to zwracać powinno się baczną uwagę.

Ze środków powszechnie w tym razie stosowanych praktykuje się smarowanie maścią szarą — miejsc przez gniazda wszy opanowanych (co jednak może być szkodliwem, jeżeli nie przeszkodzi się wylizywaniu przez bydło miejsc posmarowanych), albo też wymywanie wywarem z ordynaryjnego tytoniu, lub ługiem, z których to dwóch ostatnich środków, wymywanie tytoniem okazało się skuteczniejszem.

Obecnie jako równie skuteczny środek zalecane jest używanie znanego powszechnie proszku perskiego, posiadającego własność wygubiania robactwa. Sprzedawany on jest w stanie miałkiego proszku, którym posypuje się miejsca opanowane przez owady i starannie okrywa zaraz płatem płóciennym, zapobiegając tym sposobem zwietrzeniu proszku.

Wkrótce po obsypaniu okazują owady wielki niepokój poczem giną w przeciągu 15—18 minut i mogą być łatwo zgrzebłem wyczesane.

Przy zastosowaniu któregokolwiek środka, równocześnie należy też postarać się o posilniejszą i obficiej zadawaną karmę.

Naczynie jako roznosiciel chorób. Profesor v. Esmarch w *Hygienische Rundschau* mówi o czyszczeniu naczyń kuchennych, talerzy, widelcy, noży, szklanek i t. d., które jest zdaniem jego bardzo niedostateczne. Robione przez niego próby wykazały, że n. p. widelec zakażony bakteryami tuberkulicznemi włożony następnie do gorącej wody o 50° C. na 5 minut i potem wytarty suknem — zawierał jeszcze zarodki tuberkuliczne, któ-

rymi można zwierzę śmiertelnie zarazić. Dla wynalezienia metody czyszczenia naczyń robił prof. Esmarch różne próby, z których wynikło, że tylko roztwór sody w ilości 20 gr. w 1 litrze o temperaturze 50°C. zabija w przeciągu jednej minuty wszystkie bakterye na szklankach, nożach, drzewcach do widelców i noży i t. d. Bardzo też słusznie zaleca on i żąda przymusowego zaprowadzenia podobnego sposobu mycia naczyń po restauracyach, kawiarniach, mleczarniach i cukierniach.

Topinambur jako pożywienie dla dziczyzny i jako ochronę zaleca sadzić na przestrzeniach nie większych jak 1/2 morga, Dr. Schottländer w Wessig poczta Hartlieb. Wyniki osiągnięte przez niego mają być nadzwyczajne; kłęby zebrane dopiero na wiosnę służą dla krów mlecznych do wykarmu, łodygi do 3 i więcej metrów długie względnie wysokie są dostateczną ochroną dla dziczyzny w zimie, ponadto przez urządzenie żerowisk można spowodować trzymanie się bażantów i kuropatw w większej ilości w zimie; również można na parcelach topinamburu rozsiewać lub rozkładać sól dla sarn, które chętnie się trzymają wówczas tychże w lecie, a w zimie wykopują sobie dla pożywienia pojedyncze kłęby z ziemi. Bliższe szczegóły i poradę udziela bardzo chętnie listownie Dr. Schottländer.

Kiełkowanie nasion buraczanych. Bohusław Prohažka w *Böhm. Zeitschr.* podaje szereg doświadczeń nad kiełkowaniem nasion buraczanych na ziemi gliniastej z różną ilością wody od 3 do 33% celem wypośrodkowania najlepszych warunków kiełkowania. Doświadczenia były wykonane na płaskich talerzykach Petri'ego przez 12 dni, przyczem wilgotność ziemi była starannie zachowana w jednej mierze. Otóż okazało się, że przy zawartości 27% wody w ziemi największa ilość kłębków skiełkowała, a kłębki te miały największą ilość kiełków; ze 100 kłębków skiełkowało 89 z 232 kiełkami. Przy zawartości wody w ziemi poniżej 9% wogóle żadnego nie zauważono skiełkowania, a przy 33% zawartości wody skiełkowało tylko 41 kłębków z 56 kiełkami.

Wapnowanie roli. W *D. Landw. Presse* Nr. 22, 23 i 25 podane są doświadczenia Dra Lilienthala z nawożeniem wapna na pola, z których wynika, że rola zawierająca poniżej 0.25% wapna całkiem pewnie reaguje na wapno; każdy rolnik mający pewne wątpliwości co do zawartości wapna powinien swą ziemię poddać zbadaniu chemicznemu. Dr. Lilienthal zaleca dla szybkiego i samoistnego oznaczenia wapna w roli wapnomierz Passona, przy pomocy którego czynność ta w 5 do 10 minutach da się uskutecznić. Z doświadczeń swych w liczbie 12 wyprowadził Lilienthal stosunek dla wydajności pola wapnowanego w porównaniu do nienawożonego na różnych gruntach z różnymi płodami przeciętnie w wysokości 125.4 : 100.

Wykrycie okulawienia koni. Prof. Udriski z Bukaresztu przy pomocy injekcyi kokainy do nerwów czuciowych koni wykrywa w danym razie błąd okulawienia, co bardzo ważnem a nieraz trudnem jest do rozpoznania przy kupnie koni. Wyniki swych badań ogłosił w *Berl. Tierärztl. Wochenschrift.*

Ze stołu redakcyjnego.

„Rady sąsiada w chorobach inwentarza czyli w jaki sposób ma gospodarz inwentarz chory pielęgnować i leczyć". Długoletnie doświadczenia zebrał Dr. L. Steuert profesor przy akademii rolniczej w Weihenstephan. — Przetłumaczył z polecenia Patronatu Kółek rolniczych w W. Ks. Poznańskiem Józef Starkowski weterynarz praktyczny.

Pod tym tytułem ukazało się niedawno nakładem księgarni Parey'a w Berlinie dziełko traktujące o chorobach i leczeniu zwierząt. Napisana w formie opowiadania o gospodarzu, którego inwentarz z wszelkich możliwych przyczyn podpada rozmaitym chorobom i wypadkom, a któremu radzi w tych kłopotach doświadczony i wykształcony sąsiad Maciej, zawiera książka ta nadzwyczaj jasno i popularnie wyłożoną naukę weterynaryi.

Polecamy książeczkę tę gorąco naszym rolnikom i życzymy jej szczerze powodzenia. *T.*

WIADOMOŚCI HANDLOWE.

Zboża.

	kwiecień	Pszenica	Żyto	Jęczmień	Owies
Kraków	15	19 00—20 60	14.80—15.50	14.00—14.50	16.80—17.20
Lwów	23	18.40—18.80	13.70—14.00	12.50—14.00	15.20—15.60
Tarnów	18	19.00—20.00	14 50—15.20	14.00—16 00	14.50—16.00
Podwołoczyska .	16	18.00—18.80	12 80- 13 30	12.00—13.60	13.50—14.00
„ ros. bez cła	16	14.40—15.20	10.00—10 60	00.00—00.00	00.00- 0.000
Wiedeń	19	19.60—19.80	14.76—14.78	00.00—00.00	14.24—14.26
Peszt	19	17 86—17.88	14.32—14.34	00.00—00.00	15.86—15.88
Ceny w koronach za 100 *kg.*					
Berlin	21	16.85—16 90	14.72—14.75	00·00—00 00	16.50—17.30
Wrocław	21	16.60—17.90	14.30—14 00	12.40—14.20	14.40—15.00
Poznań	21	17.00—18.00	13.90—14 40	11.80—13 00	14.00—15.00
Ceny w markach za 100 *kg*					
Warszawa . . .	19	6 42—6.72	4.55—4 87	4.42—4 65	3.80—4.25
Ceny w rublach za korzec.					

Jęczmień pastewny. Wiedeń 22/IV, 11.00—12.00 *K.* Lwów 23/IV 10.30—12.00 *K.*, za 100 *kg.*

Jęczmień na krupy. Kraków 15/IV, 14.20—00.00 *K.*, za 100 *kg*

Kukurydza. Kraków 15/IV 13.40—00.00 *K.*, Wiedeń 22/IV, stara 00.00—00.00 *K.*, nowa 10.30—10.40 *K.*, Lwów 23/IV, 12.00—12.40 *K.* Peszt 19/IV 9.58—9.60 *K.*, za 100 *kg.*

Hreczka. Kraków 22/IV, 14.00—18.00 *K.* Lwów 23/IV, 14.50—15.60 *K.*, za 100 *kg.*

Strączkowe, przemysłowe, okopowe i nasiona.

Groch. Kraków 22/IV, 18.00—26.00 *K.* Wiedeń 22/IV 19.00—30.00 Lwów 23/IV, 15.00—24.00 *K.*, za 100 *kg.*

Fasola. Kraków 22/IV, 14.00—16.00 *K.*, Wiedeń 22/IV, drobna 16.00—17 00 *K.*, długa i płaska 20.00—21 50 *K.*, pstra 11.50—12.50 *K.* Tarnów 18/IV, 8.00—13.00 *K.*, za 100 *kg.*

Rzepak. Tarnów 18/IV 25.50—26.00 *K.* Lwów 23/IV, 00.00—00.00 *K.* za 100 *kg.*

Kartofle. Kraków 22/IV, 2.80—3.20 *K.*, Wiedeń 22/IV, 5.60—0.00 *K.* Tarnów 18/IV, 3.00—3.20 *K.* za 100 *kg.*

Wyka. Kraków 15/IV 16.00—00.00 K, Lwów 23/IV 15.00—16.50 *K.* za 100 kg.

Koniczyna czerwona. Kraków 15/IV 100.00—120.00 K., Lwów 23/IV 96.00—130.00 *K.*, Podwołoczyska galic. 16/IV, 88—110 *K.*, Podwołoczyska. rosyj. 16/IV, 90—110 *K.* bez cła, Wiedeń 22/IV, styryjska 124.00—130.00 K. za 100 *kg.*

Koniczyna biała. Lwów 23/IV, 90.00—180.00 *K.*, Wiedeń 22/IV, 200.00—220.00 *K.* za 100 *kg.*

Buraki. Wiedeń 22/IV, żółte okrągłe 45 *K.*, Mamuty długie, czerwone 30 *K.*, flaszowate żółte i czerwone 28 *K.* za 50 *kg.*

Zwierzęta i produkty zwierzęce.

Woły. Wiedeń 22/IV, galicyjskie prima 70—78 *K.*, secunda 64—69 *K.*, tertia 55—63 *K.*, za 100 *kg.* żywej wagi.

Kraków-Prądnik biały 24/IV. Przebieg targu ożywiony z powodu licznego przybycia kupców z Prus, który jednak całego zapotrzebowania dla braku towaru nie pokryli. Spędzono 110 sztuk wołów i buhai — płacono za woły średniej jakości 60—64 ., za gorsze 56—60 *K.* za buhaje 60—64 *K.*, za 100 *kg.* żywej wagi. Sprzedano wszystko.

Podgórze pod Krakowem 25/IV. Przebieg targu bardzo ożywiony. Spędzono wołów opasowych 188 sztuk, krów 177 sztuk, jałownika 27 sztuk cielat 281 sztuk, trzody 67 sztuk. Płacono za woły i krowy pierwszej jakości 61—66 *K.*, za woły i krowy średniej jakości 58—62 *K.*, za cielęta 70—90 *K.*, za trzodę 76—80 *K.* za 100 *kg.* żywej wagi. Sprzedano wszystko, a głównymi odbiorcami byli kupcy z Prus.

Nierogacizna. Wiedeń 22/IV, prima 95—98 *K.*, średnie 81—93 *K.*, lekkie 77—82 *K.*, prosięta 75—92 *K.* za 100 kg. żywej wagi.

Masło. Wiedeń 22/IV, deserowe 2.20—2.50 *K.*, wiejskie 2.00—2.20 *K.* zwykłe targowe 1.60—2.00 *K.* Kraków 22/IV, targowe 1.80—2.20 *K.* za 1 *kg.*, Hamburg 18/IV, stołowe 1 klasy 210—226, II klasy 204—208, III klasy 200—204 *marek* za 100 *kg.*, Berlin 19/IV, dworskie i spółkowe prima, 220—224. secunda 214—220, tertia 208—214 *marek* za 100 *kg.*

Jaja. Wiedeń 22/IV, prima 43—45 sztuk, secunda 46—47 sztuk, za 2 *K.*, Kraków 22/IV 2.20—2.60 K., Berlin 21/IV 2.20—2.75 Marek za kopę.

Spirytus.

Wiedeń 22/IV, surowy 75% — 37.80—38.20 rafinowany 90% bez opłaty 131.25—131.75.

Lwów 23/IV gotowy paritas **Tarnopol** 34.00—34.50 *K.*

Kraków 22/IV okowita z opłatą na 75% Tral. 138 *K.*, spirytus z opłatą na 95% Tral. 178 *K.*, za Hektol.

Pasza.

Siano. Kraków 22/IV 6 00—6 80 *K.* Tarnów 18/IV 5.40—5 80 *K.* Wiedeń 22/IV 5.50—10 00 *K*, za 100 *kg.*

Koniczyna. Kraków 15/IV. 6.80—7.20 *K.* Wieden 14/IV 7 40—10 20 *K.*, za 100 *kg*

Słoma. Kraków 15/IV 2.10—2 30 *K.* Tarnów 11/IV, 4 10—4 50 *K.* Wiedeń 14/IV 5.00—5.60 za 100 *kg.*

Redaktor odpowiedzialny: Dr. Adam Krzyżanowski.

PŁASZOWSKA PAROWA FABRYKA

DACHÓWEK i CEGIEŁ

Stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką

BIURO w KRAKOWIE przy ul. św. Gertrudy l. 8

poleca

DACHÓWKI TŁOCZONE i CIĄGNIĘTE

W KOLORZE CZERWONYM LUB CZARNYM;

RURKI DRENOWE KAŻDEJ WIELKOŚCI.

Dostawy dachówek obejmuje dla wygody Szan. odbiorców

wraz z kryciem.

CENNIKI I PRÓBKI wysyła BEZPŁATNIE.

O liczne zamówienia uprasza

ZARZĄD.

MAUTHNERA POLSKI KATALOG NASION

wyszedł z druku i wysyła się go na życzenie darmo i opłatnie

EDMUND MAUTHNER

Ces. i król. Nadworny Skład Nasion

BUDAPESZT

ulica Rottenbillera 33 i ulica Andrassy'ego 23.

KORESPONDENCYA POLSKA.

Bibułka odznaczona najwyższą nagrodą na wystawie światowej w Paryżu 1900.
Tutki cygaretowe odznaczone złotym medalem na wystawie przyrodn.-lekarsk. w Krakowie 1900.

Zakład przemysłowy wyrobów papierowych oraz tutek cygaretowych

„NORIS"

WŁADYSŁAWA BEŁDOWSKIEGO

magistra farmacyi i chemika w Krakowie

POLECA:

Wszelkie gatunki tutek cygaretowych **białych** i żółtych **„Maïs"**.
Szczególną uwagę zwracam na tutki Noris ze **„Salvesolem"**.
„Salvesol" pochłania nikotynę czyniąc ją zupełuie **nieszkodliwą** dla palącego papierosy,
czego **zwykle wata** dokazać **nigdy nie może**.
Cygarniczki papierowe — to pierwszy wyrób polski w Galicyi.
Polecam je — jako znakomity wyrób.

ŻĄDAJCIE TUTEK CYGARETOWYCH „NORIS". **ŻĄDAJCIE CYGARNICZEK „NORIS".**

Do nabycia w trafikach i handlach.

Z wysokiem poważaniem **Wł. Bełdowski,** magister farmacy i chemik.

Na żądanie wysyłam darmo i opłatnie okazy tutek.

NAJWIĘKSZY SKŁAD CHRZEŚCIAŃSKI

Maszyn do szycia i haftów „SINGERA“

czółenkowych i pierścioniowych, tudzież wszystkich najnow. systemów. Nauka haftu ozdobnego, robót ażurowych, smyrneńskich, mereszek itp. zupełnie bezpłatnie,

R. PAWŁOWSKIEGO

dawniej JÓZEFA IWANICKIEGO

w KRAKOWIE Rynek Główny l. 18.

Na wypłaty: ręczne od 30—65 złr., nożne od 40—115 złr. --- Gotówką 10% taniej. ---

CENNIKI ILUSTROWANE przesyła BEZPŁATNIE.

„PERKUN“

Fabryka maszyn — Filia Rzeszów

Wyrabia jako specyalność:

MŁYNKI DO CZYSZCZENIA ZBOŻA

w trzech wielkościach po 80—100—120 koron.

Cenniki maszyn rolniczych wysyłamy na żądanie.

RZĄDCA

żonaty, bezdzietny, we wszystkich gałęziach gospodarstwa i gorzelnictwa obeznany, -- z chlubnemi długoletniemi świadectwami na Ślązku i w Galicyi — poszukuje posady. Łaskawe zgłoszenia pod „Agronom“ poste restante Wola Łużańska Galicya

---

S. A. Bubera Synowie

Lwów Grodecka 20

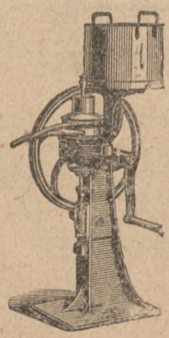
polecają

jako wyłączni reprezentanci:

Wszelkie przyrządy potrzebne w gospodarstwie mleczarskiem szwedzkiego Tow. akc.

Alfa-Separator

800 pierwszych nagród, „Grad Prix“ w Paryżu.

Wirówki - - - - -

Maślnice - - - - -

Wygniatacze - - -

Oziębiacze - - - -

Podgrzewacze - - -

Stągwie - - - - -

Konwie - - - - - -

Zakładanie zupełnych mleczarń parowych i ręcznych.

Najlepsze zużytkowanie mleka, największy wydatek masła i najlepsze masło są tylko wtedy możliwe, jeżeli się oddziela śmietankę z mleka zapomocą centryfugi

Alfa-Separator

Słynne patentowane garnitury, młocarnie parowe i wszelkie maszyny rolnicze

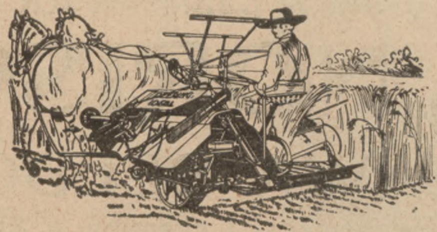
HOFHERRA i SCHRANTZA

Wiedeń — Budapeszt.

Pługi i siewniki

RUDOLFA SACKA

Lipsk-Plagwitz („Grand Prix“).

Żniwiarko-wiązałki „Ideał“ lekkości w robocie

DEERING-Harvester Comp. w Chicago (»Grand Prix«).

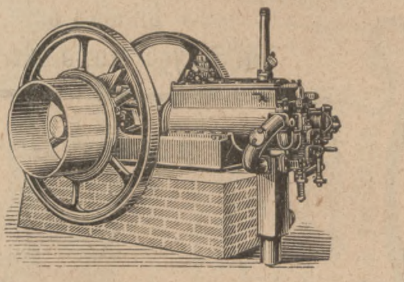
Wyroby **Deeringa,** które na ostatniej paryskiej wystawie z pomiędzy wszystkich innych uznane zostały za najlepsze i wyszczególnione najwyższemi odznaczeniami, cieszą się wielkiem rozpowszechnieniem w Królestwie Polskiem, a żniwiarki tegoż w kraju odznaczone zostały przy próbie w Żurawicy dolnej na polach J. O. Ks. Sapiehy w roku 1900 najwyższą nagrodą; *vide* „Rolnik“ Nr. 50 z 15/XII 1900.

Benzynowe, naftowe, spirytusowe

Motory i lokomobile

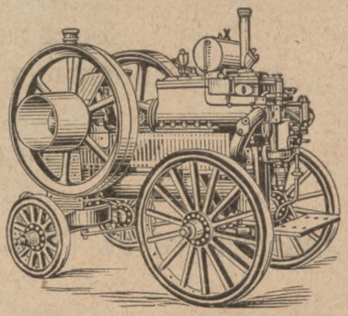
Tow. akc.

MARIENFELDE.

Odznaczone dyplomem honorowym Towarzystwa gospodarczego czeskiego w Pradze w maju 1901 r.

Zupełne bezpieczeństwo przed eksplozyą. Gotowość ruchu w ciągu 10 minut. Fabryka ta zatrudnia przeszło 1000 robotników i dostarczyła już zwyż **3000 lokomobil wyłącznie do celów rolniczych.**

Wszelkie motory, maszyny rolnicze i mleczarskie i części składowe zawsze na składzie.

Katalogi, cenniki i objaśnienia darmo i opłatnie.

Nakładem Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego. — W drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, pod zarządem Józefa Filipowskiego.